

Mirsad Hadžikadić:

Vodeći mediji me još uvijek donekle blokiraju jer su povezani sa ključnim strankama. Pripremili su izvještaj o konferenciji u Tuzli na temu tehnologije i preduzetništva, i u izvještaju su spomenuli da su bila dva ključna govornika na konferenciji, te su naveli ime drugog govornika koji je Bosanac iz Australije, ali nisu spomenuli mene. Na fotografijama su takođe prikazali publiku i drugog govornika, ali ne i mene. Interesantno. Mi smo to naravno stavili na našu internet stranicu i Facebook stranicu, ali to je primjer kontrole medija od strane određenih stranaka. Zatim smo posjetili dva manja grada u centralnoj Bosni tokom narednih dana, i interesantno je da su tu uglavnom ljudi koji glasaju za jednu od tih ključnih stranaka koje nazivamo etno odnosno religijskim strankama, jer su povezane sa određenim religijama. Primijetili smo da se ljudi boje da razgovaraju sa nama. Ta jedna stranka očito smatra da mi predstavljamo neku vrstu prijetnje, te postoje jasne vodilje da ako ste viđeni sa Mirsadom ili s nekim ko je uz Mirsada, onda je to veliki problem. Razgovarali smo sa vlasnikom uspješne kompanije koja se bavi proizvodnjom namještaja, i on je očito bio jako nervozan zbog tog razgovora. Rekli smo da cijenimo njegovo vrijeme i da je jasno da ga nešto muči i da je nervozan, na šta je on odgovorio da se ne radi o njemu jer njega nije briga, ali da bi njegovi radnici mogli ispaštati ako se obznani da se on sastao sa mnom. To nije znak dobre demokratije. Za vrijeme komunizma je postojala samo jedna stranka i znalo se šta je dozvoljeno a šta nije. Ali, sada imaju tri etno-religijske stranke koje imaju vlastita pravila koja nameću „svom narodu“, tako da je sad tri puta gore nego za vrijeme komunizma: jer svi „izrežu“ svoj dio populacije, prisvoje ih i onda im govore šta da rade. To je zapanjujuće. Ista stvar se dogodila i u sljedećem gradu u centralnoj Bosni. Na ručak koji smo dogovorili su neki poslovni ljudi došli, a neki nisu. Jasno je da me ljudi gledaju i prepoznaju me dok šetam ulicama, i vidi se po načinu na koji me gledaju da postoji suosjećanje, ali oni ne mogu zastati i pozdraviti se. Razgovarali smo sa ljudima iz raznih kompanija, i oni nam kažu istu stvar kad ih pitam o tome. Oni kažu da je prva stvar da vlada ne stvara probleme. Ako nas oni samo ostave na miru, proći ćemo dobro. Drugo pitanje je kako oni mogu pomoći ako žele pomoći, pa smo razgovarali o tome, ali očito je da sentiment vlade stavlja prepreke ispred nas, bilo da je to neko iz lokalne vlade ili sa državnog nivoa. Ljudi očekuju mito za određene stvari, i ako to ne dobiju, onda zapadnete u probleme tako

što vam pošalju razne vrste inspekcija da nađu stvari kojih i nema. Vrlo je interesantno. Još jedna stvar koju vidimo je to da, iako svi pričamo da nema radnih mjesta i da mladi napuštaju zemlju jer nema posla, oni kažu da nije tako, nego da nema ljudi jer su mnogi otišli tako da je došlo do deficita – ima posla ali nema ljudi, i mladi ne žele da ostanu jer državni poslovi se smatraju dobrim poslovima, a takvi poslovi se mogu dobiti samo putem stranke. Zatim se uđe u cijeli proces korupcije, mržnje i podjela tako da su mnogi umorni od toga i napuštaju zemlju. Ne radi se samo o mladima, nego i o zdravstvenim radnicima, čak i zanatlijama. Ovih dana je teško pronaći vodoinstalatera, jer svi idu u Evropu. Sad je to lakše jer Evropa traži takve kadrove, i uzimaju i od svuda. Ti ljudi su poznati kao dobri radnici, pa odlaze. Dakle, to vidamo.

Zatim smo otišli u Srebrenicu, a to je grad gdje je dogodio genocid. To je zapravo bilo juče. Jedna od žena koja je osnovala neprofitnu organizaciju „Majke Srebrenice“ je preminula, pa je cijela država bila u žalost. Otišao sam tamo da odam počast. Bilo je dirljivo vidjeti na kako veliki broj ljudi je ona uticala. Ta žena je u Srebrenici izgubila muža, mislim da su bila i tri sina, a takođe i jednog ili dva brata. Ona je preminula, a jedna zvaničnica iz Srbije, potpredsjednica skupštine Srbije, je izdala saopštenje za javnost gdje je izjavila da je čula da je „ta žena“ preminula, a onda je upitala ko će ju sada ukopati – njen muž ili njena djeca? Ona je znala da su njenog muža i sinove ubili Srbi tj. srpske snage iz Bosne i Hercegovine. Znači, koliko duboko trebate biti poremećeni kad kažete da nema nikog da ju ukopa jer ste ih vi sve pobili. Ubijanje je strašno, ali ovo je još strašnije – ta dubina zla je zapanjujuća. Čak i moja kampanja je morala izdati saopštenje kao reakciju na to, i bilo je to vjerovatno moje najoštrije obraćanje, a bilo je vjerovatno i najkraće – najviše deset redova. To je vjerovatno bio najviše dijeljen i pogledan dokument koji smo pripremili, zbog bijesa koji je ta izjava izazvala kod stanovništva, pa niko nije komentarisao moj ton kojim je to napisano.

Clark Curtis:

Osjećaš li frustracije kad je riječ o ovome što opisuješ, ili jednostavno prihvataš da je tako kako je? Možeš li išta uraditi da možda pomogneš da se te stvari promijene? Znam da pokušavaš da promijeniš ove stvari, ali kako se probiti sada tokom kampanje?

Mirsad Hadžikadić:

Ostati pozitivan predstavlja izazov. Pripremite se za određeni nivo bijede i zla u ljudima, a pripremite se i za određeni nivo apatije među Bosancima i Bošnjacima koji tvrde da se ništa ne može učiniti. A onda vas svakodnevno ipak iznenade ove zle poruke za koje niste smatrali da su danas uopšte moguće. Onda razgovarate s ljudima koji kažu da je vaša poruka sjajna i divna i da je to način da se ide naprijed, ali da se ništa ne može učiniti. Zatim gledate primjere korupcije koji su prosto nezamislivi. Sad sam u poziciji da mogu vidjeti i čuti o svim tim primjerima, i problem je što je to sve otvoreno i ne pokušava se ni skriti. Premijer polovice zemlje koja se zove Federacija pobrinuo se da Federacija kupi kuću od njegove supruge jer im je ona trebala za određeno ministarstvo, i to po nečuvenoj cijeni. Dakle, to je primjer očitog konflikta interesa, i očito je prenapuhavanje cijene i vidi se njegova korist iz toga, mada kuća nije na njegovo ime jer ju je on prepisao na suprugu i onda prodao za 8.000.000 KM, što je oko 5-6 miliona dolara. Ta kuća vrijedi mnogo mnogo manje, ali je potrebna za određeno ministarstvo. Sve to je na otvorenom, i on se čak ni ne obraća medijima da objasni, nego je stava „Nosite se, uskoro će se zaboraviti na to“. Takvi primjeri su bestidan, nefiltriran, nerazblažen i nekontrolisan način pokazivanja moći direktno pred vašim očima, pokazujući da ne možete učiniti ništa u vezi toga, a samo je dva mjeseca do izbora. Šta se tek onda događa kad nisu izbori i kad nema barem kakvog-takvog osjećaja samokontrole?

To vas iznenadi, i onda pokušate vidjeti kako dalje. Mene to ne obeshrabruje, mada me svi mole da ne odustanem. I ne razmišljam o odustajanju, ali ipak budem iznenađen tolikim nivoom apatije i neprimjerenog, kriminalnog ponašanja.

Prije dva dana jedan čovjek mi je nešto rekao, i nikad neću zaboraviti taj razgovor. To je jedna ostvarena ličnost, biznismen, koji se bavi vlastitim poslom i zarađuje, koji poznaje sve političare. On radi prave stvari i na pravi način, ali poznaje političare i pokušava da uradi pravu stvar. Kad sam mu spomenuo korupciju, on je rekao da nema korupcije u Bosni. Kad sam ga upitao kako to misli, rekao je da je to što mi imamo u Bosni čisto kriminalno ponašanje. Korupcija je nešto što postoji kad sistem funkcioniše pa tu i tamo dođe do loših primjera, ali ovdje se ne radi o korupciji nego o čistom kriminalu. Ne radi se o tome da kažete: „ne možete platiti toliko“, jer to je kriminalno ponašanje. Korupcija se nalazi u dobrim sistemima i državama kojima dobro ide, koje su dobro organizovane i koje poštuju zakone, pa kad se nešto dogodi onda se to iznese, i

nešto od toga je kažnjivo, a nešto nije. Nekad zbog ekonomije obima bude previše birokratije, pa date nekom 10 dolara da vam učine uslugu i završe posao za vas prije nego za nekog drugog, što nije ni kažnjivo zakonom. Ali, po njemu, sve što se radi ovdje je kažnjivo zakonom, sve je kriminal. Bilo je to zanimljivo stajalište.

Clark Curtis:

Ne pokušavam da razmišljam za tebe, ali pretpostavljam da jednostavno moraš nastaviti ići putem kojim si krenuo kad je riječ o širenju tvoje poruke. Kratko je vrijeme unutar kojeg ovo radiš i ne možeš se fokusirati na sve i pokušati ispraviti sve, ali možeš javnosti iznijeti svoju poruku.

Mirsad Hadžikadić:

U tome i jeste poenta. Svima govorim da je moja misija, a to će i biti ključna poruka, da se promijeni stav, da se promijeni ponašanje, da se prihvati činjenica da je svako odgovoran za ovo. Vi ste izabrali ove ljude. Vi ste ti koji misle da se ništa ne može učiniti. Vi ste apatični. Vi se ne borite. To ste vi, a ne oni. To činim samo kako bih ih probudio, i kako bi promijenili takav stav. Definitivno postoje stvari koje se mogu uraditi i u kratkom roku. Razgovaram s ljudima koji mogu to uraditi i koji će to uraditi. Ali, moja poruka se uglavnom odnosi na dugoročno rješenje. Moramo se pobrinuti da ljudi razumiju šta se mora uraditi kako bi se uspostavio sistem koji će omogućiti dobro ponašanje i zadržati to dobro ponašanje, te nadživjeti loše ljude i moći funkcionisati bez obzira na to ko je na određenim pozicijama. To sada nemamo. Imamo mnogo stvari koje se događaju izvan sistema a u ime sistema, a u tom procesu država ispašta.

Clark Curtis:

Spomenuo si faktor straha kod ljudi na koje se vrši pritisak. Kao što ti je jedan poslodavac rekao, njegovi uposlenici se boje zbog takvog pritiska. Kako se nosite s tim, i možete li se uopšte nositi s tim?

Mirsad Hadžikadić:

Jako je teško. Kad ljudi glasaju, moraju uraditi sljedeće: telefonima moraju fotografisati svoj glas, i poslati svojoj centrali tako da oni znaju da su glasali onako kako im je rečeno. Tim ljudima je teško glasati drugačije jer mogu izgubiti posao pa nemaju druge prihode. U jednu

ruku, ja to razumijem. Radi se o borbi, o bitki za egzistenciju. S druge strane, ta stvar nije došla preko noći. To se dogodilo postepeno. Red po red se kršio. Ljudi su bili voljni da to rade. Na početku se nije radilo o poslovima, nego se radilo o drugim stvarima, a sad se radi o čistoj egzistenciji. Znači, tu se dospjelo dobrovoljno, iako se tvrdi da nije tako. Dopustilo se da se radi to što se radi, pa čak i sada kad se vidi šta se dešava, ljudi se ponašaju kao da je sve u redu i kao da se to mora uraditi jer nema drugog načina. Činjenica da se ide nizbrdo i da cijela država ide u pakao, da tako kažem, nije na njihovom radaru. Kratkoročna rješenja su popularna.